

Onderzoek in de BD-landbouw

Er lijkt een grote afstand te bestaan tussen burgers en boeren. Ze wonen feitelijk meestal in een heel andere situatie, de burger in de stad en de boer op het platteland. Daarnaast is de burger meestal consument en de boer producent. Aan de andere kant is elke boer ook een burger en bestaan er ook veel burgers die in hun tuin iets telen, dus ook een kleine boer zijn.

Zo heb ik samen met mijn vrouw al zo'n 45 jaar een volkstuintje (400m²) en voel ik mezelf toch ook een beetje boer. Daarnaast ben ik imker en ben ik heel geïnteresseerd in de BD landbouw. Door mijn werk bij Odin en bij Warmonderhof zat ik er ook nog met mijn neus bovenop.

Om er wat meer van te begrijpen heb ik de 'Landbouwcursus' van Rudolf Steiner meermalen bestudeerd en ik heb ook geprobeerd om de inzichten die ik daaruit opdeed in mijn

kleine praktijk toe te passen. Dat heeft geresulteerd in enkele frappante gezichtspunten, die de werkzaamheid van de BD-landbouw-methode ondersteunen en verbeteren. Hieronder wil ik in het kort enkele punten benoemen, die vooral de compost betreffen.

1. Compost is van groot belang bij het telen. Daarbij is mijn inzicht en ervaring geworden dat de compost juist niet ondergeploegd moet worden, maar zoveel mogelijk aan de oppervlakte moet blijven. Het helpt om compost niet te zien als voeding voor plant en bodem, maar te zien als een beschermende laag op het land. Compost beschermt de grond tegen de zon. Het bodemleven gedijt juist in de schaduw van de zon.
2. Bij het maken van compost is het belangrijk dat naast het gebruik van de prepara-

ten ook het besef leeft dat minerale aarde in de composthoop het composteren zeer ten goede komt. Daarom is het belangrijk om steeds wat aarde over de composthoop uit te spreiden, bij het opbouwen van een composthoop. Rudolf Steiner geeft aan dat minerale aarde kan verlevendigen, wanneer het in een composthoop verwerkt is. Die verlevendigde aarde is ook belangrijk voor de groei van planten.

3. De composthoop kan het beste in oktober opgebouwd worden. Dan composteert hij gedurende de kersttijd en kan worden uitgereden in maart. Het proces van afbraak is dan in overeenstemming met het ritme van de natuur en van het jaar.
4. Bloemen zijn belangrijk voor compost. Het blijkt dat bloemen betrekkelijk veel materiaal leveren voor de composthoop, naast snoeihout. Groentegewassen leveren

meestal materiaal wat grotendeels verdwijnt tijdens het composteren. Daarom is onze groentetuin tegelijk een bloementuin geworden.

Door op deze manier met compost te werken ben ik erin geslaagd om de grond van mijn tuin drastisch te verbeteren, de gezondheid van de gewassen te verbeteren en de opbrengst te verhogen. Ik denk dat alle boeren die compost gebruiken deze ervaring met mij delen. Toch is er een echte keuze nodig om hierop voort te bouwen. Op Warmonderhof hebben we een aantal jaren de mesthopen met een laagje aarde bedekt en deze aarde een keer doorgewerkt in de mest. De compostering van de mest werd daardoor aanmerkelijk beter.

Wanneer ik het met een boer of een tuinder over compost heb, dan zie ik dat ze vaak in de praktische bezwaren schieten: compost in maart over het land rijden kan eigenlijk alleen

wanneer de grond bevroren is, het maken van compost geeft veel problemen, compost kopen is duur, compost brengt misschien vreemde stoffen op het land, enzovoort. Maar

*burger-boer
onderzoeker*

een tuinder uit De Achterhoek besloot na een gesprek om radicaal voor compost te gaan. Sindsdien gaat het veel beter met de vruchtbaarheid van het land.

Als imker heb ik geprobeerd iets te doen tegen de varroamijt. Het is me gelukt door onder en boven de bijenkast een laagje turf aan te brengen, opgesloten in een soort kistje. Onder de kast zo'n 6 cm en bovenop de kast zo'n 1,5 cm. Ik werk daar nu voor het derde jaar mee en de resultaten zijn heel goed. Als gevolg daarvan zijn de volken groter gewor-

den en blijven de bijen langer leven, wat de honingopbrengst ten goede komt. Persoonlijk lijkt het mij noodzakelijk dat op elk boerenbedrijf ook de bijen een plek krijgen.

Ik hoop op deze manier als burger iets meer en anders te kunnen doen voor de BD-landbouw. Het lijkt me trouwens interessant om te weten of er meer burgers zijn die zaken onderzoeken of bepaalde inzichten in de praktijk proberen toe te passen. Een burger kan meer dan alleen producten kopen.

Jan Saal is oud voorzitter van de BD-Vereniging en werkte o.a. voor Triodos Bank, Odin en als directeur van Warmonderhof. jansaal.nl

